

Наталія Панчук

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології освіти

Софія Панчук

студентка I курсу спеціальності « Середня освіта
(Мова і література (польська))»,

Кам'янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка

(м. Кам'янець-Подільський)

ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄВО-ПРОФЕСІЙНИХ ЦІЛЕЙ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Процес формування особистості майбутнього фахівця проходить в умовах соціально-економічної кризи суспільства. Динаміка системи цінностей сучасного суспільства перебуває під впливом як суспільних факторів, так і особистісних задатків щодо обраної майбутньої педагогічної професії, оскільки це пов'язано не лише зі зміною статусного положення і ролі вчителя, а й з ціннісними орієнтаціями особистості юнака і формулює нові завдання щодо підготовки вчителя в закладі вищої освіти.

Ефективність діяльності фахівця залежить від володіння професійними компетентностями, якостями, цінностями, соціально-професійними та особистісними характеристиками. Надійною основою прогнозування ефективності професійної діяльності майбутнього фахівця є усвідомленість ним життєвої позиції. Диференціація особистої системи цінностей студента виступає конкретним показником усвідомленості. Вступ до закладу вищої освіти змінює соціальний статус, соціальні функції, ролі, види діяльності, посилює соціальний розвиток, включає людину в сфери суспільних відносин і майбутньої професії, вимагає мобілізації внутрішніх ресурсів, природніх задатків та призводить до переоцінки цінностей. Процес розвитку та ціннісно-професійне самовизначення залежить від рівня та ступеня соціальної активності, самоактивності і продуктивності самої особистості.

Дослідженням ціннісних орієнтацій студентської молоді займались Н. Є. Бондар, Л. В. Долинська, С. О. Ставицька, К. А. Нечаєва, І. А. Райгородська, Н. І. Приходько, Ю. А. Щербаков тощо. Однак, поза увагою дослідників залишилась проблема виявлення факторів впливу на процес становлення ціннісних орієнтацій вчителя та умов його оптимізації; недостатньо розглянуто особливості впливу процесу професіоналізації на формування системи ціннісних орієнтацій в ранньому юнацькому віці; не повністю висвітлено питання про суть та ієрархічні структури ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя на сучасному етапі розвитку суспільства.

Ціннісні орієнтації виступають показником міри соціалізації. «Як відомо, цілі освіти – це культурні цінності науки, мистецтва, моралі, права, перетворення людини природної в людину культурну. Тому процес засвоєння цінностей виходить на вищий рівень - соціалізацію, формування особистості як суб'єкта системи соціальних зв'язків і стає однією з форм виховання» [1, с. 28].

Ціннісні орієнтації знаходять свій конкретний вияв в життєво-професійних цілях та планах. Життєво-професійні цінності не мають чіткої визначеності у часі, вони лише визначають спрямованість життєвого шляху, а тому потребують конкретизації в певних планах та цілях, досягнення яких і призводить до реалізації цінностей.

Система ціннісних орієнтацій є тим компасом, який задає основну лінію життя особистості і в ній є як пріоритетні цінності, так і похідні, другорядні, а спрямованість на реалізацію певних цінностей утворює певний тип особистості. Орієнтація на певні цінності означає не лише переважну спрямованість життя, а й накладає відбиток на усі інші стосунки людини зі світом та іншими людьми. Струнка несуперечлива система ціннісних орієнтацій визначає продуктивність життя. Встановлення пріоритетів спрощує ситуацію життєвого вибору.

Свідомий вибір пріоритетів вперше відбувається при виборі майбутньої професії, життєво-професійного шляху в юнацькому віці. «Соціалізація молодої людини не є нагальним відображенням дійсності, своєрідним дзеркалом соціальних умов і суспільних впливів. Бо таке розуміння ролі молоді зводилось би тільки до механізму адаптації, конформізму, повторення однакових якостей» [1, с. 28].

Інтерналізація – це внутрішнє засвоєння цінностей. «Процес інтерналізації базується на соціальних цінностях, нормах, установках, оцінних уявленнях у результаті взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу» [2, с. 7] та виступає складовою частиною соціалізації особистості.

Процес формування системи цінностей та ціннісних орієнтацій є соціальним за своєю природою, пов'язаний з характером діяльності, опосередкований оцінюванням та спілкуванням і відображає смисложиттєву активність особистості. Фундаментом формування світогляду в ранньому юнацькому віці є соціальні цінності, які існують у свідомості кожного. Вони виконують роль фундаментальних норм, забезпечують інтеграцію суспільства, допомагають особистості здійснювати соціально визнаний вибір своєї поведінки в життєво важливих ситуаціях. С. В. Яремчук сутність професійно-психологічної спрямованості визначає як «динамічне психічне утворення, яке характеризується усвідомлюваними особистістю домінуючими професійними мотивами, що визначають стійке, тривале, активно-дійове позитивне ставлення особистості до опанування психологічних знань, умінь, навичок, і забезпечує ефективність виконання виховних, освітніх і розвивальних завдань у майбутній професійній діяльності» [3, с.90].

Серед факторів, що опосередковують вплив соціального середовища на становлення ціннісних орієнтацій, найбільш суттєвими виступають: психологічний клімат у колективі, членом якого є особистість, сімейне середовище з його